

Slektsgranskerens gullgruve

SAMARBEID. Renathe Wågenes fra DIS-Hordaland får hjelp av statsarkivar Yngve Nedrebø med å tolke en gammel kirkebok.

Det er blitt dramatisk enklere og svært populært å lete etter sine forfedre etter at Digitalarkivet begynte å legge arkivmateriale på internett. Hver dag er 5000 personer innom nettadressen www.digitalarkivet.uib.no.

slektsgranskning

ØIVIND ASK (tekst og foto)

oivind.ask@bt.no

Grunnen er selvsagt at det er så praktisk å sitte hjemme foran PC-en og

finne opplysninger fra kirkebøker og folketellinger, men også det unike søkeverktøyet som gjør letearbeidet raskt og enkelt.

I tillegg har andre allerede tatt arbeidet med å tolke den gamle, uvante håndskriften. Vanligvis er det dette som skremmer folk fra å begynne med slektsgranskning. Det eneste kravet er at du spanderer noe tid på å lære deg å bruke verktøyet.

– En PC tilknyttet nettet er alt nybegynneren trenger for å komme i gang, forteller statsarkivar Yngve Nedrebø ved Statsarkivet, og legger til at mange i USA bruker dette gratistilbudet.

Digitalarkivet er et samarbeids-

prosjekt mellom Arkivverket, Statsarkivet i Bergen og Historisk institutt, UiB.

Selv om svært mye informasjon ligger på nettet, finner du likevel ikke alle opplysninger der. Noe må du til Statsarkivet for å finne. Hver dag besøker ca. 20 personer lesesalen på Årstad. Disse leter ofte etter utfyllende opplysninger.

Ildsjeler jobber gratis

I lokalene til Statsarkivet ligger lagret ca. 140 millioner sider med arkivmateriale fra Hordaland og Sogn og Fjordane. Opplysningene slektsgranskerne vanligvis leter etter befinner seg på bare 2-3 prosent av den-

ne ufattelige mengden dokumenter. Disse blir prioritert, først mikrofilmet eller papirkopierte. Etter hvert blir de skrevet av og gjort tilgjengelig.

– En del entusiaster hos oss jobber gratis for å få fortgang i arbeidet. I tillegg har vi ca. 100 frivillige i DIS-Hordaland (Databehandling i Slektsforskning), forteller Yngve Nedrebø.

Store mengder blir digitalisert

– De siste jobber stort sett med dokumenter fra tiden etter 1875, mens våre folk tar for seg eldre materiale. Det er mest naturlig siden de har mer erfaring i å tolke den gamle håndskriften, legger han til. Dette arbei-

det pågår kontinuerlig, og hver måned blir ca. 30 nye filer gjort tilgjengelig på nettet. Men arbeidet tar tid, det er så ufattelig mange dokument-sider som skal tolkes og gjøres søkbare. Yngve Nedrebø regner med at de neste ti årene går med før de mest aktuelle dokumentene ligger på nettet.

Å skrive av en kirkebok på 500 sider tar ca. tre måneder med normalarbeidstid. Da sier det seg selv at det tar tid å få den store mengden arkivmateriale digitalisert. En rask og midlertidig løsning er derfor å mikrofilme bøkene og legge disse ut på nettet, så kan publikum selv lete og tolke. Ulempen er at søkeverktøyet mangler:

Slik leter du

Generelt ligger det en sperre på 60 år for innsyn i offentlige dokumenter, mens folketellingene er lukket i 100 år. Den ferskeste vi har tilgang til er derfor fra 1900. Her finner du opplysninger om fødested, dåp, alder, yrke slektskap, bostedsadresse, antall familiemedlemmer, osv.

På grunn av sperrefristene må du gjøre en del forundersøkelser før du besøker arkivene, helst finne faktaopplysninger tilbake til 1900.

Ved dåpen førte presten opp foreldrenes navn, han tok også med yrke. Ved hjelp av kirkebøkene kan du lete deg bakover. Mye av dette kan du enkelt finne på din egen PC. Under søkeordet *kirkebøker* i Digitalarkivet finner du døpte, konfirmerte, vigde, gravlagde osv., alt ordnet etter fylke.

Men det er vesentlig at du setter deg inn i søkeverktøyet. Lærer du deg dette ordentlig har du mange muligheter. Det kan være smart å melde seg på et kurs i slektsgranskning, her lærer du teknikken og får

mange verdifulle tips om andre kilder.

Når du har fått basisopplysningene på plass, kan du etter hvert fylle på med personalopplysninger. Dette finner du delvis på nettet, men foreløpig for det meste i arkivene, enten Statsarkivet, Byarkivet eller andre landsdelsarkiver. Mye godt arbeid er også gjort av bygdebokforfattere, men kvaliteten varierer mye, så for å være trygg bør du kontrollsjekke mot originalkildene.

Men det kan også dukke opp overraskelser:

– Vi vet mye om din mormors slekt som kom til Norge fra Preussen på 1600-tallet, fortalte Yngve Nedrebø oss da vi møtte ham på Statsarkivet.

– Slekten som var rikt representert med offiserer og prester ankom Bergen på 1700-tallet via Stavanger. Det artige er at din mormors bestefar, Crispinus Knoph, er den eneste i folketellingen fra Bergen i 1875 som kaller seg for «fritenker».

God tur i arkivene.

KILOMETERVIS. Statsarkivar Yngve Nedrebø har god oversikt over hva som finnes i hyllene på Statsarkivet.

Brannene forsynte seg grovt

Det ligger store mengder dokumenter i de offentlige arkivene, men mye er gått tapt gjennom årene. Kirkebranner har forsynt seg fra prestenes arkiver, bybrannen i Bergen i 1702 tok sitt, og under brannen i 1916 forsvant viktige kommunale dokumenter.

For å sikre seg mot totaltap kom det rundt 1840 krav om at kirkebøkene skulle kopieres. Dette skulle være duplikater, men ofte inneholder kopien flere opplysninger enn originalen. Klokkeren fikk ansvaret for arbeidet. Ofte kjente han sambygdingene personlig, og føyde til flere opplysninger.

«Klokkerbøkene» kan derfor være verdifulle for slektsgranskeren.

Klokkeboken skulle leveres til statsarkivet når den var ferdig utfyllt, mens presten hadde en avleveringsplikt på 80 år. Det hendte derfor at kirkebøkene ble liggende på loftet, utsatt til for fukt eller brann, lenger enn de burde og skulle.

Det er frustrerende når akkurat de dokumentene du leter etter mangler i arkivet. Likevel er det håp om at noe fortsatt eksisterer: For eksempel dukket klokkerboken for Åsane kirke 1852-1870 opp for tre-fire år siden. Ingen var klar over at den eksisterte.

Men også uforstand er årsak til at gammel kunnskap er borte. En av dem som forsyndet seg var dikteren og teologen Henrik Wergeland. I 1840 ble han tilsatt som byråsjef (riksarkivar) i Oslo, nærmest som en barmhjertighetsgjerning fra kongens side. Utnevnningen skapte en del tumulter i miljøet, for Wergeland var en omstridt person.

Da det ble plassmangel i hyllene fikset Henrik problemet enkelt med å kaste gamle tollregnskaper i bosen. Heldigvis så assistenten hans hva som skjedde, og etter at byråsjefen var gått for dagen reddet assistenten mesteparten fra ødeleggelse.

Nyttige nettadresser

Digitalarkivet:
www.digitalarkivet.no

DIS-Hordaland:
ho.disnorge.no/index.php

Riksarkivet:
www.riksarkivet.no

Norsk slektshistorisk forening:
www.genealogi.no/

Slekt Norge:
www.slekt.no/

Dokumentprosjektet:

Byarkivet:
www.bergen.kommune.no/byarkivet/

Har du tips?

Dette er første artikkel i en serie om slekter og slektsgranskning, som kommer på navnesiden første fredag hver måned. Har du tips om spennende slekthistorier kan du kontakte BT på: navn@bt.no